

Interventie

Training Sport en Gedrag II

Erkenning

Erkend door deelcommissie Justitiële interventies

Datum: 24 januari 2024

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Kistemaker (Halt), Tönis (PLATO, Universiteit Leiden), Zonneveld (PLATO, Universiteit Leiden), Havelaar (Halt), Rutten (Halt) - januari 2024.

Justitiële interventies - Trimbos-instituut: beschrijving Training Sport en Gedrag II. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Movisie en Trimbos instituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal.....	4
Onderbouwing.....	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel	7
1.3 Aanpak	8
2. Uitvoering	12
3. Onderbouwing	15
4. Onderzoek.....	22
5. Samenvatting Werkzame elementen.....	26
6. Aangehaalde literatuur	27

Samenvatting

De training Sport en Gedrag II is bedoeld voor jongeren van 12 tot 23 jaar die zich agressief (verbaal en/of fysiek) hebben gedragen op of rond het voetbalveld. De training heeft tot doel herhaling van dergelijk gedrag te voorkomen door bewustwording bij jongeren van hun gedrag en de gevolgen daarvan, het versterken van vaardigheden en het handhaven van de binding tussen jongere en vereniging. Het betreft een individuele aanpak van 15 tot 31 uur waarin de jongere een aantal gesprekken met de Halt-medewerker heeft, opdrachten maakt, excuus aanbiedt aan het slachtoffer, boosheidscontroletraining doet en een werkopdracht op de vereniging uitvoert.

Doelgroep

C-, B- en A-junioren die door de tuchtcommissie van de KNVB een schorsing van 6 tot 36 maanden hebben gekregen. Het gaat om jongeren van 12 tot 23 jaar. Deze jongeren hebben zich buitensporig misdragen op of rond het voetbalveld. Daarbij is sprake van verbaal of fysiek geweld. De gewelddadige handelingen zijn gericht op eigen teamleden, tegenspelers, scheidsrechters, trainers en/of omstanders.

Doel

De training Sport en Gedrag II heeft tot doel het voorkomen van ongewenst (verbaal en/of fysiek) agressief gedrag op en rond het voetbalveld. Bij jongeren die dit soort gedrag hebben vertoond voorkomen we recidive door bewustwording van het gedrag en de gevolgen daarvan, het bevorderen van prosociaal gedrag doordat de jongere gedragsalternatieven aanleert en het handhaven en bevorderen van de binding tussen jongere en de vereniging.

Aanpak

De training Sport en Gedrag II bestaat uit:

- Twee (individuele) bijeenkomsten gericht op reconstructie van het incident en reflectie op het gedrag en oriëntatie op prosociaal en sportief gedrag;
- Excuus aanbieden (oefenen en vervolgens face-to-face aanbieden aan slachtoffer);
- Vervolgopdracht;
- Acht individuele sessies boosheidscontroletraining;
- Werkopdracht bij de vereniging;
- Evaluatiegesprek.

Materiaal

Voor de uitvoering van de training Sport en Gedrag II is een handboek beschikbaar met een werkprocesbeschrijving, onderbouwing en stroomschema. Daarnaast zijn er verschillende leeropdrachten, formats en een infographic beschikbaar. Alle materialen zijn beschikbaar voor Halt-medewerkers via intranet.

Onderbouwing

De training Sport en Gedrag II is ontwikkeld omdat spelers die een overtreding/exces op het voetbalveld hebben gepleegd eerder alleen geschorst werden, hetgeen waarschijnlijk weinig effectief was. Wanneer spelers alleen geschorst worden, reflecteren zij niet, zetten ze hun gedrag niet recht en krijgen ze geen gedragsalternatieven aangereikt. Daarnaast wordt de binding met de vereniging slechter. De training Sport en Gedrag II is ontwikkeld als alternatief voor een straf waarbij alleen geschorst wordt en voorziet daarbij in bovengenoemde punten teneinde de kans op herhaling van het grensoverschrijdende gedrag te verkleinen. De training bestaat uit de volgende componenten:

1. Reconstructie van gedrag en oriëntatie op prosociaal en sportief gedrag;

Door gesprekken, leeropdrachten en een zelftest krijgt de jongere meer inzicht in (on)sportief gedrag, in het algemeen en dat van hemzelf in het bijzonder, oorzaak-gevolgrelaties bij agressie, zijn eigen aandeel daarin en zijn eigen bijdrage om tot een oplossing te komen.

2. Boosheidscontroletraining;

Deze component is erop gericht jongeren met onvoldoende impulsbeheersing en zelfcontrole in acht sessies aan te leren om hun boosheid en agressie beter te hanteren.

3. Excuus aanbieden;

De jongere wordt in het contact met het slachtoffer geconfronteerd met de gevolgen van zijn gedrag. Door het persoonlijke contact kan de jongere zich minder distantiëren van de gevolgen van zijn daad.

4. Werkopdracht bij de vereniging.

De binding met de vereniging blijft gehandhaafd door de werkopdracht omdat de vereniging genoegdoening ervaart en de jongere kan laten zien dat hij zich positief kan inzetten.

Reflectie loopt daar als rode draad doorheen en is van groot belang voor het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden en toepassen daarvan in nieuwe situaties.

Onderzoek

In 2015 heeft een evaluatie naar de training Sport en Gedrag I plaatsgevonden (Duijvestein & Scherders, 2015). De belangrijkste conclusie was dat de jongeren die voor deelname aan de training kozen al over enige mate van zelfinzicht beschikten. Voor de weigeraars zou het volgen van een verplichte training, met een aanvulling in de vorm van een boosheidscontroletraining en een (werk)opdracht zinvol zijn. Op basis hiervan is de training Sport en Gedrag II ontwikkeld.

In 2017 heeft een evaluatie plaatsgevonden naar de training Sport en Gedrag II (Duijvestein & Deelen, 2017). De belangrijkste conclusies uit deze evaluatie zijn dat de training effect heeft, met name bij de doelgroep 'logische overtreders'. En dat professionaliteit en maatwerk de belangrijkste succesfactoren zijn.

In 2023 heeft een evaluatie plaatsgevonden van Sport en Gedrag I/ II (Van Loon, Mukhtar, & Zwinnen, 2023). Sport en gedrag II bestaat uit Sport en Gedrag I aangevuld met Boosheidscontroletraining. Tot de belangrijkste conclusies behoort dat de voorafgaande reden om voor de training te kiezen voor de meeste jongeren het verkrijgen van vermindering van de schorsingsduur was. Terugkijkend zijn de meeste jongeren positief over de training en ze aan er veel van geleerd te hebben. Ze hadden handvatten gekregen om rustig te blijven, hun boosheid beter te controleren en dit ook vaker op het voetbalveld toe te passen. De rol van de trainer van Halt werd door de jongeren tijdens de gesprekken beoordeeld als erg belangrijk. De Halt-trainer werd gezien als een fijne gesprekspartner, die hen in hun waarde liet en naast hen kwam staan in plaats van te vertellen wat ze moesten veranderen. Over het algemeen hadden ze een goede vertrouwensband opgebouwd met de trainer. Hierdoor kon er tijdens de training verder worden gekeken dan alleen naar het incident op het veld, hetgeen volgens de jongeren van grote meerwaarde was. Ook naasten gaven aan positief te zijn over de training en positieve gedragsverandering te zien. Ze zagen dat jongeren zich na de training rustiger gedroegen op het voetbalveld en ze waren ervan overtuigd dat de training ook buiten het voetbal positieve effecten teweeg had gebracht.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De interventie is gericht op C-, B- en A-junioren die door de tuchtcommissie van de KNVB een schorsing van 6 tot 36 maanden hebben gekregen. Het gaat om jongeren van 12 tot 23 jaar. ~~Er wordt een maximumleeftijd van 21 jaar gehanteerd.~~

- Deze spelers hebben zich buitensporig misdragen op of rond het voetbalveld. Daarbij was sprake van verbaal of fysiek geweld, zoals:
 - Buiten een duel om de bal trappen; slaan; geven van een kop-, elleboog- of kniestoot; de bal in het gezicht gooien of trappen, ruw wegduwen;
 - beledigingen en/of grove uitlatingen;
 - uiten van bedreigingen;
 - spuwen van en naar iemand.
- De gewelddadige handelingen zijn gericht op eigen teamleden, tegenspelers, scheidsrechters, trainers en/of
- omstanders.
-

Van een excessieve overtreding kan onder meer sprake zijn indien de overtreding zelf, qua aard of proportionaliteit, als buitensporig en/of ernstig kan worden aangemerkt en/of meerdere overtredingen zijn begaan en/of sprake is van enige toegebracht letsel, dan wel indien de gemaakte overtreding op andere gronden, bijvoorbeeld van de dader kan worden aangemerkt als excessieve overtreding, zulks ter beoordeling van de tuchtrechtelijke organen (KNVB, handleiding Tuchtzaken Amateurvoetbal seizoen 2023/'24).

Intermediaire doelgroep

Ouders van de jongere zijn in deze training de intermediaire doelgroep.

Selectie van doelgroepen

Op basis van de Handleiding Tuchtzaken Amateurvoetbal kunnen de tuchtcommissie en de commissie van beroep de training Sport en Gedrag opleggen. Wanneer dat gebeurt wordt maximaal de helft van straf omgezet in een voorwaardelijke straf indien de training met goed gevolg wordt uitgevoerd. Wanneer de training niet goed wordt uitgevoerd, wordt het voorwaardelijke deel van de straf omgezet in een onvoorwaardelijke straf en moet de jongere de hele straf uitzitten.

De aanklager nodigt de jongere uit en bereidt de stukken voor die de tuchtcommissie gaat behandelen. De voorzitter van de tuchtcommissie hoort de jongere en eventuele getuigen. Als de tuchtcommissie alle benodigde informatie heeft ontvangen sluit zij het onderzoek. Vervolgens beraadslaagt de tuchtcommissie over de zaak. Deze zittingen zijn niet openbaar en de tuchtcommissie beslist met meerderheid van stemmen.

Wanneer de training Sport en Gedrag II wordt opgelegd, stuurt de aanklager een ingevuld formulier naar Halt en neemt de Halt-medewerker zo snel als mogelijk, maar in ieder geval binnen een week na ontvangst contact op met de jongere om een eerste afspraak te maken.

Indicatiecriteria

Er dient sprake te zijn van problemen op het gebied van agressieregulatie. Verder zijn de criteria beschreven in de Handleiding Tuchtzaken Amateurvoetbal. Het gaat om de volgende criteria:

- Het gaat om een zware overtreding (buitensporig gedrag)
- De leeftijd van de jongere is 12 tot 23 jaar
- Het gaat om handelingen als: (fysiek of verbaal) gewelddadige handelingen, bedreigen, spugen, beledigingen of grove uitlatingen.

Daarnaast kijken de commissies bij het opleggen van training Sport en Gedrag II naar de context van de jongere. Uit onderzoek blijkt dat commissies rekening houden met indicaties als dat de jongere in staat moet zijn tot zelfreflectie, enig schuld bewustheid toont en open staat voor de training (Duijvestijn & Deelen, 2017).

Contra-indicaties

De Halt-medewerker checkt nogmaals op basis van de informatie van de aanklager en het eerste gesprek of de jongere aan de criteria voldoet. Dan gaat het om leeftijd en de gedraging. Daarnaast beoordeelt de Halt-medewerker of er geen sprake is van contra-indicaties.

De volgende contra-indicaties worden gehanteerd:

- De jongere heeft een licht verstandelijke beperking; de Halt-medewerker kan hiervoor de SCIL 14-17 afnemen. Dit doet hij doorgaans wanneer een jongere op schoolniveau VMBO-TL of lager zit.
- De jongere heeft verslavingsproblemen; de Halt-medewerker neemt het Halt-Signaleringsinstrument (Halt-SI, onderdeel van het LIJ) af waarbij middelengebruik een thema is. De Halt-medewerker kan met behulp van de Richtlijn Middelengebruik Jeugdhulp en Jeugdbescherming vast stellen of gebruik zorgelijk genoeg is om de jongere niet de training aan te bieden.
- Het agressieve gedrag van de jongere hangt samen met de opvoedvaardigheden van de ouder(s). De Halt-medewerker schat dit in tijdens het eerste gesprek waar de ouder(s) aanwezig zijn op basis van hoe de ouders het incident beoordelen.
- De jongere beheerst de Nederlandse taal onvoldoende om de opdrachten zelfstandig te kunnen maken. De Halt-medewerker schat dit in tijdens het eerste gesprek op basis van in hoeverre de jongere de medewerker verstaat en begrijpt.

Betrokkenheid doelgroep

Samen met de KNVB heeft Halt de training Sport en Gedrag I ontwikkeld. Deze training is ontwikkeld op basis van elementen uit de Halt-straft. De training Sport en Gedrag I is in een pilot uitgevoerd en getest. PLATO (Universiteit Leiden) heeft hiervoor de handleiding geschreven en DSP-groep heeft onderzoek gedaan naar de pilot. Voor dit onderzoek zijn vijf jongeren die de training hebben doorlopen ondervraagd op hun ervaringen. Dit heeft input gegeven voor het doorontwikkelen van training I en het ontwikkelen van training II.

Uit het onderzoek bleek dat de training en bijbehorende materialen goed voldoen, maar er werden vraagtekens gezet bij de doelgroep. Dit komt omdat training I uitgevoerd wordt op vrijwillige basis en men de veronderstelling heeft dat de jongeren gemotiveerd zijn hun gedrag te veranderen.

Naar aanleiding van deze bevindingen is een intensievere variant ontwikkeld voor een zwaardere doelgroep die op basis van tuchtrecht voor de training in aanmerking komt. Elementen uit de training Sport en gedrag I zijn gebruikt voor Sport en Gedrag II en aangevuld met elementen uit de ART ontwikkeld door Werken met Goldstein. PLATO heeft de onderbouwing voor deze training beschreven (Tönis, 2016). In 2017 is opnieuw onderzoek gedaan door de DSP-groep naar Training I en II. In dit onderzoek zijn jongeren die de training hebben doorlopen gevraagd naar hun ervaringen.

1.2 Doel

Hoofddoel

De training Sport en gedrag II heeft tot doel het voorkomen van recidive van ongewenst (verbaal en/of fysiek) agressief gedrag op en rond het voetbalveld door bewustwording van het gedrag en de gevolgen daarvan, het versterken van vaardigheden en het handhaven van de binding tussen jongere en de vereniging.

Subdoelen

Om dit hoofddoel te kunnen bereiken, wordt er gewerkt met een zestal subdoelen. Tijdens het laatste gesprek evalueert de Halt-medewerker samen met de jongere het gehele traject. De Halt-medewerker bespreekt met de jongere aan de hand van het voortgangsformulier de startsituatie en hoe de jongere er nu tegenaan kijkt.

Subdoel 1: Jongere heeft kennis en inzicht in het vertoonde agressieve gedrag en de gevolgen daarvan, dit uit zich in:

- De jongere kan verwoorden wat er is gebeurd, van aanleiding voor zijn gedrag tot en met de gevolgen daarvan en wat hierbij niet kan/mag.

Subdoel 2: Jongere heeft kennis en inzicht in sportief en onsportief gedrag, dit uit zich in:

- De jongere kan benoemen wat de betekenis is van sportief en onsportief gedrag in het voetbal en daarbuiten, spelregels en (on)sportief gedrag, de betekenis en de gevolgen van overtredingen voor zichzelf en anderen.

- De jongere heeft inzicht in de relatie tussen wat hij heeft gedaan en sportiviteit, zijn eigen sportieve en minder sportieve kanten, meerwaarde van sportief gedrag en maatregelen om sportief gedrag te bevorderen.

Subdoel 3: Jongere is zich bewust van het belang van excuus en kan op adequate¹ wijze excuus aanbieden aan het slachtoffer.

- De jongere neemt verantwoordelijkheid voor zijn gedrag.

Subdoel 4: Jongere is beter in staat om boosheid te herkennen en kan alternatief prosociaal gedrag laten zien, dit uit zich in:

- De jongere heeft inzicht in achtergrond en ontstaan van verbaal-fysiek agressief gedrag (in het algemeen en bij zichzelf).
- De jongere weet hij hoe hij boosheid herkent: is in staat tot het benoemen van triggers in een situatie die boosheid (kan) oproepen, van lichamelijke signalen (bij anderen en zichzelf) en ook van individuele prikkels die boosheid/woede opwekken.
- De jongere weet hoe hij boosheid/woede prikkels en innerlijke signalen van boosheid kan voorkomen/controleren/ombuigen.
- De jongere kent strategieën waarmee kan voorkomen dat in soortgelijke en andere situaties volgens oude ongewenste gedragspatronen wordt gehandeld.
- De jongere kan ontspanningsoefeningen adequaat uitvoeren, geheugensteuntjes toepassen, hardop vooruit denken en alternatief positief (de-escalierend) gedrag laten zien.

Subdoel 5: Jongere handhaaft binding met de vereniging, dit uit zich in:

- De jongere blijft na de training verbonden met voetbal en/of een andere sport.
- De jongere kan na de training (weer) op sportieve wijze deelnemen aan het verenigingsleven.

Subdoel 6: Jongere reflecteert op zijn kennis en ervaringen, dit uit zich in:

- De jongere kan (beter) 'bewust nadenken' m.b.t. de onderdelen van de training: zijn eigen denken en handelen (beter) bewust analyseren, evalueren en reorganiseren en hieruit conclusies trekken voor toekomstig denken en handelen.
- De jongere kan deze conclusies inzetten in nieuwe situaties.

Met betrekking tot de intermediaire doelgroep geldt het volgende doel:

- Ouders zijn betrokken bij de training. Hiermee wordt het effect van de training op bewustwording, ontwikkeling van prosociaal gedrag en de binding met de vereniging vergroot.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

De globale opzet van de training Sport en Gedrag II ziet er als volgt uit:

Fase, onderdeel	Tijd voor speler	Tijd voor begeleider
Vorbereiding op de training door de Halt-medewerker	-	45 min.
1 ^e bijeenkomst: kennismaken, bespreken van overtreding en afspraken maken Test jezelf en nabespreking, een gesprek bij de What's Up foto/ video-opdracht Afsprakenoverzicht ondertekenen, vervolgopdracht en excuusopdracht meegeven.	60 min.	75 min.
Indien wenselijk: contact trainer	-	30 min.
Vervolgopdracht	60 min.	-
Contact (vervangend) slachtoffer	-	30 min.

¹ Met adequaat bedoelen we dat het excuus oprecht overkomt op het slachtoffer en dat de relatie is hersteld of verbeterd tussen dader en slachtoffer.

2 ^e bijeenkomst: Vervolgopdracht nabespreken en excuses voorbereiden, planning boosheidcontroletraining.	60 min.	75 min.
Excuusgesprek	60 min.	75 min.
Boosheidscontroletraining 8 sessies van 45 minuten	360 min.	480 min.
Werkopdracht bij de vereniging	4 – 20 uur	30 min.
Evaluatiegesprek	60 min.	75 min.

De training dient binnen een periode van zes maanden plaats te vinden. Tussen alle bovengenoemde onderdelen hoort minstens een paar dagen verwerkingstijd voor de jongere te zitten. Er wordt niet exact voorgeschreven hoeveel dagen dit precies moeten zijn, dit is afhankelijk van wat past binnen de agenda's.

Het aantal uren dat de jongere een werkopdracht gaat uitvoeren varieert van 4 tot 20 uur. Hiervoor geldt dat naarmate de schorsing langer duurt er meer uren worden opgelegd. Het is afhankelijk van de medewerking bij de voetbalvereniging hoe één en ander wordt ingevuld.

Inhoud van de interventie

Vorbereiding op de training door de Halt-medewerker

De Halt-medewerker bereidt de training voor en maakt tijdens het telefonisch voorgesprek een afspraak met de jongere. In het telefonisch voorgesprek licht de Halt-medewerker kort toe wie hij/zij is en wat zijn/haar rol is, hoe de training er uit zal zien en benadrukt het belang van de aanwezigheid van de ouders bij het eerste gesprek.

Reconstructie van gedrag en oriëntatie op prosociaal en sportief gedrag

Eerste bijeenkomst:

De eerste bijeenkomst is het moment waarop de speler (en eventueel ouder(s)), kennis maakt met de training en zijn/haar begeleider. Met dit gesprek wordt een basis gelegd om met elkaar (begeleider en speler) aan de slag te gaan.

Test jezelf! Welk type voetballer ben ik?

Tijdens de bijeenkomst maakt de speler een test. Door het maken, nakijken en bespreken van deze test oriënteert hij zich op wat voor type voetballer hij is in termen van sportiviteit.

Gesprek bij What's Up foto/ video-opdracht

De Halt-medewerker gaat met de speler in gesprek over allerlei situaties die zich bij het voetbal kunnen voordoen, waarbij het tevens gaat over geschreven en ongeschreven regels binnen het voetbal (en de voetbalvereniging). Dat gebeurt aan de hand van What's Up foto/ video opdracht. De speler en Halt-medewerker verkennen samen wat (nog net) wel en wat (net) niet meer kan. Waarom de ene situatie uit de hand loopt en de andere niet en wat daarbij de rol van (on)sportief gedrag is.

Daarnaast introduceert de Halt-medewerker de excuusopdracht en wordt de vervolgopdracht besproken en meegegeven. Er zijn verschillende vervolgopdrachten beschikbaar en tijdens deze bijeenkomst wordt de opdracht gekozen en voorbereid. Sommige spelers doen de opdracht zelfstandig thuis. Andere spelers (die wat meer begeleiding nodig hebben) doen deze opdracht tijdens de volgende bijeenkomst samen met de Halt-medewerker. De Halt-medewerker bepaalt welke vervolgopdracht(en) de speler moet maken. In deel 2 van dit handboek staat de selectiecriteria voor de Halt-medewerker beschreven om de juiste opdracht(en) te kunnen kiezen.

Tweede bijeenkomst

De nabespreking van de vervolgopdracht vindt plaats tijdens de tweede bijeenkomst.

Tevens wordt de excuusopdracht besproken en het excuus aanbieden geoefend. Wanneer de speler meerdere vervolgopdrachten moet maken, krijgt hij tijdens deze bijeenkomst nog een vervolgopdracht.

Excuusgesprek

Na de tweede bijeenkomst biedt de speler face-to-face zijn excuses aan. De Halt-medewerker maakt daarvoor een afspraak met het slachtoffer en bereidt het slachtoffer voor op het excuusgesprek.

De Halt-medewerker gaat met de speler mee naar het excuusgesprek en bespreekt het direct met de speler na.

Boosheidscontrole

In acht sessies gaat de speler aan de slag met de boosheidscontroleketen. Er wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

1. ABC-schema van agressie
2. Triggers en lichamelijke signalen
3. Ontspanningstechnieken
4. Geheugensteuntjes
5. Vooruitdenken
6. Cyclus van boosheid en gedrag
7. Sociale vaardigheden
8. Zelfevaluatie.

Elke sessie kent dezelfde opbouw. Na een terugblik op de vorige sessie en een korte introductie op het te behandelen deel uit de boosheidscontroleketen, gaan de Halt-medewerker en de speler oefenen. Tussen de sessies door wordt de speler geacht in het conflictdagboek lastige situaties op te schrijven.

Werkopdracht bij de vereniging

De speler voert een werkopdracht uit op de vereniging. Op die manier kan hij/zij iets terug doen voor de vereniging en behoudt hij/zij binding met de club. De hoogte van de schorsing bepaalt de duur van de werkopdracht.

Voorbeelden van werkopdrachten zijn helpen bij de organisatie van een toernooi, het fluiten van een wedstrijd, het helpen van een coach bij (een) training(en), etc.

Het is wenselijk dat de speler zoveel mogelijk van de werkopdracht leert. Bij voorkeur kunnen onderdelen uit de boosheidscontroletraining geoefend/herkend worden. Dit kan bijvoorbeeld zijn door:

- Meelopen / assisteren van de scheidsrechter op een aantal wedstrijddagen;
- Meehelpen / assisteren bij trainingen van een jeugdteam/jeugdteams, onder begeleiding van de coach/trainer;
- Schouwen van een wedstrijd(dag) en het schrijven van een verslag met daarin componenten uit de boosheidscontroletraining;
 - Wat waren externe triggers?
 - Was er spanning tussen spelers? Wat zag je?
 - Waren er incidenten, en zo ja, wat gebeurde er?
 - Wat kun je deze spelers adviseren?
 - Wat heb je geleerd van het gericht bekijken van deze wedstrijd?

Evaluatiegesprek

In dit laatste onderdeel van de training maakt de speler samen met de Halt-medewerker de balans op. Het accent ligt daarbij op hoe de speler gaat voorkomen dat hij weer de fout in gaat, en hoe hij zich verder wil ontwikkelen als sportieve voetballer. Hij maakt een gedragscode voor zichzelf. Aan het eind van het gesprek ontvangt de speler een certificaat. Om het leereffect verder te laten reiken, kan er voor worden gekozen het evaluatiegesprek op de club te doen met de coach/trainer van de jeugdige. Indien dit niet haalbaar is, kan de coach/trainer ook uitgenodigd worden op de Halt-locatie. Een warme overdracht brengt de coach/trainer op de hoogte van de aandachtspunten van de speler en bevordert alertheid bij de trainer, zodat hij de speler kan helpen hier op te blijven focussen in de toekomst.

Er is (optioneel) een samenvatting van BCT (boosheidcontroletraining) aanwezig die als hand-out kan worden meegegeven aan de speler, zodat hij/zij alle tips en tricks mee kan nemen. Deze is te vinden op de HINT pagina Halt en Sport.

Afronding

De Halt-medewerker stuurt in het geval van een positieve beoordeling binnen drie werkdagen een positief advies in de vorm van een (gemotiveerd) positief afloopbericht aan de tuchtcommissie. Bij een negatieve

beoordeling stuurt de Halt-medewerker binnen drie werkdagen een (gemotiveerd) negatief afloopbericht aan de tuchtcommissie.

Ouders

De Halt-medewerker spreekt de ouder tijdens het telefonisch voorgesprek en geeft daarin aan dat het de bedoeling is dat ouder(s) aanwezig zijn bij het eerste gesprek. Tijdens het eerste gesprek wordt de overtreding besproken en afspraken gemaakt. Het is van belang dat de ouder(s) hierbij aanwezig zijn zodat ze inzicht krijgen in het gedrag van hun kind.

2. Uitvoering

Materialen

Voor de uitvoering van de training is Handboek Sport en Gedrag II beschikbaar.

Ten behoeve van de jongere zijn de volgende materialen beschikbaar:

- Test Jezelf! (inclusief nakijkformulier)
- Leeropdracht 'What's Up' foto/ video-opdracht
- Vervolgopdrachten
- Excuusopdracht 'Sport en Gedrag'
- Conflictdagboek
- Gedragscode
- Certificaat
- Samenvatting Boosheidscontroletraining (BCT)
- Eventueel: SCIL14-17

Ten behoeve van de begeleider zijn de volgende materialen beschikbaar:

- Handboek Training Sport en gedrag II
- Stroomschema
- Halt-SI (signaleringsinstrument)
- Vragen leeropdracht 'What's Up' foto/video-opdracht
- Nakijkformulier vervolgopdrachten
- Cyclus Balans opmaken
- Poster met boosheidscontroleketen
- Videomateriaal Boosheidcontroletraining
- Infographic met informatie over de inhoud van de training en de verwijspprocedure naar Halt.

Alle bovengenoemde materialen zijn te vinden op het intranet van Halt.

Locatie en type organisatie

De training kan plaatsvinden op verschillende locaties: Halt-kantoor, districts bureau KNVB of de voetbalvereniging.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De training wordt uitgevoerd door Halt-medewerkers. Dit zijn Hbo-opgeleide professionals met ervaring en expertise op het terrein van coaching van jongeren, gericht op bewustwording van gedrag en gedragsbeïnvloeding. Alle Halt-medewerkers zijn getraind in motiverende gesprekstechnieken, welke zij ook inzetten tijdens de training Sport en Gedrag II. Halt-medewerkers zijn SKJ-gecertificeerd.

Zij hebben daarnaast specifieke deskundigheid in het begeleiden van jongeren bij het uitvoeren van de Halt-afdoening en het aanbieden van excuses aan slachtoffers.

Voor het geven van de training Sport en Gedrag II gelden de volgende aanvullende eisen:

- De Halt-medewerker is gecertificeerd Goldstein-trainer OF de begeleider heeft een speciaal ontwikkelde 2-daagse training gevolgd die vooral ingaat op boosheidscontrole. Beide opleidingen worden verzorgd door Stichting Werken met Goldstein, officieel geaccrediteerd trainercenter voor de ART-methode in Nederland en België.
- Enige basiskennis van het voetbalspel en de regels en een beeld van de incidenten die zich voor kunnen doen.
- De Halt-medewerkers worden geacht deel te nemen aan trainingsdagen en intervisie.

In de basistraining voor begeleiders worden de werkzame principes van de ART-methodiek uitgelegd. Vervolgens worden de verschillende modules besproken, voor gedaan en ingetraind. De begeleider oefent veel in directiviteit, tempo en sociale bekrachtiging.

Kwaliteitsbewaking

De training wordt uitgevoerd door goed getraind personeel en er wordt toezicht gehouden op de programma-integriteit en de kwaliteit van de uitvoering. Op de volgende manieren wordt de kwaliteit geborgd.

1. De Halt-medewerkers voldoen aan de gestelde eisen.
2. Het eerste traject dat een nieuw getrainde begeleider uitvoert, gebeurt onder supervisie van een ervaren begeleider.
3. Er is een vraagbaak (de programmamanager sportveiligheid) te allen tijde beschikbaar voor vragen.
4. De groep Halt-medewerkers die trainingen uitvoeren komen bijeen voor intervisie.
5. Alle onderdelen van de training worden bijgehouden in JOIN.
De regionale vakspecialisten rapporteren aan de regiomanagers / het MT over voortgang en eventuele afwijkingen van de trainingen. De Halt-medewerkers vallen onder verantwoordelijkheid van de regiomanagers. Maar als de kwaliteit niet wordt gewaarborgd, dan wordt de betreffende medewerker hierop aangesproken door de regionale vakspecialist en/of de regiomanager.
6. Een Halt-medewerker voert tenminste een keer per jaar de training Sport en Gedrag II uit.
7. Aan het eind van de training wordt met de deelnemers geëvalueerd: wat vonden zij van het programma?
8. De training Sport en Gedrag wordt alleen gegeven aan jongeren die voldoen aan de criteria.

Randvoorwaarden

Randvoorwaarden met betrekking tot het doorverwijzen van een jongere naar Halt:

- Snel doorverwijzen vanuit tuchtzaken naar Halt zodat (korte) doorlooptijden gehaald kunnen worden;
- Goede communicatie tussen de KNVB-verwijzer en de Halt-medewerker;
- Activiteiten vinden (zoveel mogelijk) buiten schooltijd plaats op een voor de jongere redelijke reisafstand.

Randvoorwaarden met betrekking tot de uitvoering van de training:

- Er moet een geschikte ruimte met, voor zover mogelijk, een flip-over;
- Goede relatie tussen begeleider van de training en de jongere;
- De interventie moet uitgevoerd worden door goed getraind personeel.

Implementatie

De training wordt landelijk aangeboden en is geïmplementeerd in de gehele organisatie. Alle Halt-teams bieden dus de training aan.

Om de training Sport en Gedrag II te mogen uitvoeren, moet een Halt-medewerker eerst een training gericht op de component boosheidscontrole volgen (door Stichting Werken met Goldstein). Wanneer een medewerker vervolgens voor het eerst de training Sport en Gedrag II gaat geven, voert hij/zij deze uit met een ervaren ART-gecertificeerde collega.

Voor de uitvoering van de training is Halt afhankelijk van de zaken die de tuchtcommissie van de KNVB doorstuurt naar Halt. Halt heeft daarmee weinig tot geen invloed op de instroom. Om de tuchtcommissie en de aanklagers te informeren worden er informatiebijeenkomsten georganiseerd door Halt en is er een infographic met informatie over de inhoud van de training en de verwijsprocedure beschikbaar. Op de website van de KNVB is ook informatie te vinden over de trainingen.

Kosten

Kosten voor opleiding, supervisie en intervisie

Om de training Sport en Gedrag II uit te mogen voeren, dienen de uitvoerend Halt-medewerkers ART getraind te zijn. Deze training bestaat onder andere uit de boosheidcontrole training (BCT) en onderdelen van Sociale Vaardigheidstraining (SoVa). De basisopleiding ART is een vijfdaagse training die georganiseerd wordt door een externe partij, Werken bij Goldstein, waarna de medewerker het certificaat 'ART trainer' ontvangt. De video's die bij de training horen worden aan de medewerker verstrekt via een licentie waar

aanvullende kosten aan verbonden zijn, deze licentie is twee jaar geldig. Dit tezamen kost €1.395,- per medewerker.

Het ART-certificaat is twee jaar geldig, daarna moeten de medewerkers een eendaagse hercertificering doen, alsmede een vernieuwing van de licentiekosten voor de video's. Dit kost in totaal € 495,- per medewerker.

Kosten voor uitvoering

Voor de uitvoer van een training Sport en Gedrag II wordt 17 uur gerekend, waarbij met een uurtarief van €91,00 voor de professional wordt gerekend. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd (verhoogd met 2 euro).

3. Onderbouwing

Probleem

De interventie is ontwikkeld in het kader van het actieplan “Naar een veiliger sportklimaat’. De aanleiding voor dit actieplan is het verbale en fysieke geweld op sportvelden. Binnen het actieplan is er speciale aandacht voor voetbal, omdat daar het aantal molestaties van scheidsrechters en staken van wedstrijden aanzienlijk vaker voorkomt dan in andere sporten en vanwege het hoge aantal beoefenaars en aanhangers (Ministerie van VWS, 2011).

Uit onderzoek van Duijvestijn (2013) blijkt dat (licht) fysiek geweld een maal per 30 wedstrijden voorkomt bij de junioren. Als het gaat om (licht) verbaal geweld is het bijna elke wedstrijd raak. Een opvallende bevinding uit het onderzoek is dat er grote verschillen bestaan tussen clubs. Aan de ene kant de doorsneevereniging waar zich eens in de paar jaar een exces voordoet en aan de andere kant risicoverenigingen, waar jaarlijks en soms zelfs maandelijks extreem geweld plaatsvindt. Ook blijkt uit dit onderzoek dat er tussen takken van sport grote verschillen bestaan; met name de teamcontactsporten scoren relatief hoog op fysiek geweld. Ruim een kwart van de voetbal-, hockey-, basketbal- en rugbyclubs kreeg in 2011 een of meer keer te maken met fysiek geweld. Het gaat dan vooral om jonge mannelijke teamsporters.

Agressieproblemen zijn hardnekkig en vragen om een effectieve gedragsmatige aanpak (Van der Ploeg, 2009). De KNVB en Halt stellen daarom grote vraagtekens bij het leereffect, en daarmee de effectiviteit van een schorsing als (enige) reactie op agressief gedrag van sporters. Dit was de reden om de training Sport en Gedrag II te ontwikkelen als alternatief voor een straf waarbij alleen geschorst wordt.

Als een speler die een zware overtreding heeft gepleegd alleen geschorst wordt, reflecteert de speler niet op wat er is gebeurd en de motieven daarachter, krijgt hij/zij niet de kans om het gedrag recht te zetten en krijgt hij/zij ook geen gedragsalternatieven aangereikt. De kans op herhaling van het grensoverschrijdende gedrag is daarmee niet verkleind (Bovenkerk & Leuw, 2007).

Een ander punt waarom alleen schorsen niet leidt tot verkleining van de kans op herhaling is dat de speler een tijdlang niet welkom op de vereniging is en daarmee de binding met de vereniging (deels) kan verliezen. Sociale bindingen vormen een buffer tegen agressief gedrag, waaronder verbaal en fysiek geweld op sportvelden. Wanneer een persoon meer te verliezen heeft in relatie met anderen met wie hij/zij een sociale binding ervaart, zal hij/zij ook meer geneigd zijn zich te gedragen en aan te passen aan de geldende normen en regels (Hirschi, 1969; Hoeve, Stams, Van der Put, Dubas, Van der laan & Gerris, 2012).

Oorzaken

Koot et al. (2008) en Van der Ploeg (2009) noemen op basis van reviewonderzoek naar agressie bij jongeren de volgende risicofactoren:

Individuele risicofactoren:

- Persoonlijkheid: *o.a. laag zelfbeeld, weinig of ineffectieve (agressieve) zelfhandhaving, gebrekkige zelfcontrole.*
- Genetisch: *o.a. emotionele ongeremdheid, te veel gedragsactivering, moeilijk temperament.*
- Neurologisch: *o.a. onvoldoende functionerend(e) limbisch systeem en prefrontale cortex.*

Sociale omgevingsrisicofactoren:

- Opvoeding: *o.a. liefdeloos of overbeschermd opvoeden.*
- Gezinsomstandigheden: *o.a. werkloosheid, eenoudergezin.*
- Materiële omstandigheden: *slechte huisvesting, laag inkomen.*
- Schoolorganisatie: *o.a. te grote of autoritaire scholen.*
- Schoolklas: *o.a. negatief klasklimaat, slechte relatie met leerkracht.*
- Leerlingproblemen: *o.a. spijbelen, gebrek aan motivatie.*
- Vrije tijd: *o.a. ontbreken van zinvolle vrijetijdsbesteding.*
- Vrienden: *o.a. gemis aan vrienden, deelname aan problematische groepen.*
- Verslaving: *alcoholmisbruik, drugsgebruik.*

Bron: Bleumer & Tiemissen, 2017.

Een aantal van deze risicofactoren is statisch van aard, een aantal dynamisch. Hieronder worden de dynamische risicofactoren in het kader van reactieve agressie (reactie op frustratie en dreiging) nader toegelicht.

Persoonlijkheid van de jongere

- Problemen met waarnemen/verwerken van informatie

Volgens de social information processing theory (Dodge & Coie, 1987) hangt reactieve agressie vaak samen met problemen met het verwerken van informatie. Barriga (2008) en Smeets (2017) spreken in dit kader over cognitieve vervormingen. Zij beschrijven dat kinderen die agressief gedrag vertonen minder goed meerdere aspecten van een sociale situatie kunnen waarnemen.

Van der Helm en anderen (2013) laten zien dat het om specifiek de volgende sociale informatieverwerkingsproblemen gaat, waarvoor juist de sportcontext mogelijkheden biedt om daar mee om te leren gaan: de perceptie in het nadeel te zijn, omgang met competitie, helpen of geholpen worden en omgang/aanvaarden van gezag en autoriteit.

- Beperkt (sociaal) probleemoplossend vermogen

Jongeren die reactieve agressie tonen hebben vaker een beperkt (sociaal) probleemoplossend vermogen (Palmer & Hollin, 1996) en impulscontroleproblemen (Koot et al, 2008). Ook hebben ze eerder een vijandig beeld van anderen, waardoor ze zich sneller verongelijkt voelen (Beck, 1999; Orobio de Castro, 2002). Ze ervaren agressief gedrag vaker als enige oplossing (Crick & Dodge, 1994; Prinzie et al., 2017).

- Beperkt inzicht in (im)materiële gevolgen van het gedrag

Jongeren zien vaak de gevolgen van risicovol gedrag niet. In de pubertijd maken zij zich los van hun ouders en zoeken experimenterend naar hun eigen identiteit. Onder invloed van sociale en affectieve processen zijn hun keuzes vaak meer gericht op de korte termijn (Crone, 2012).

Omgeving

- Invloed van de opvoeders

Gebrekkig toezicht door ouders, ontoereikende opvoedvaardigheden, harde en inconsistente controle en een slechte ouder-kindrelatie hangen samen met grensoverschrijdend gedrag bij jeugdigen (o.a. Patterson, 1992; Hoeve, 2009; Van der Put, 2013).

- Invloed van vrienden

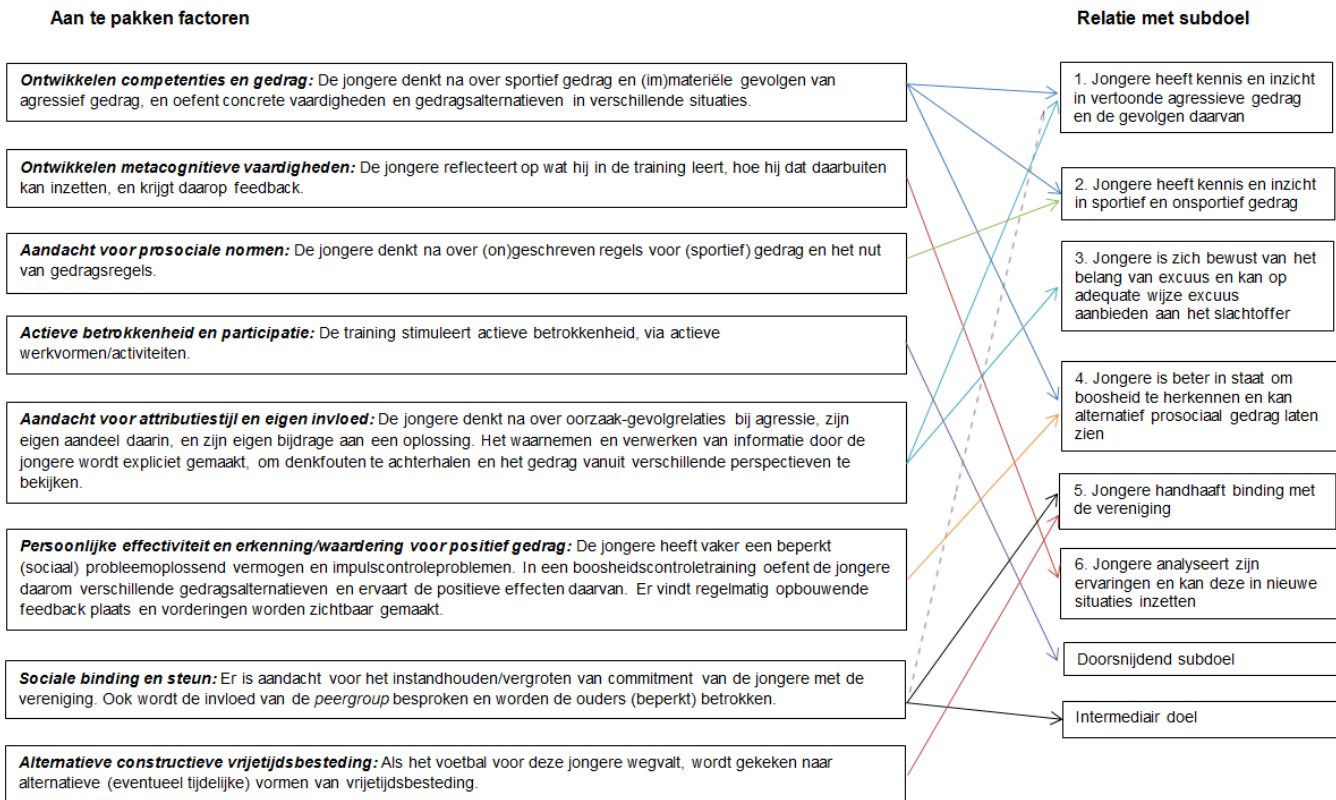
Deelname aan een delinquente *peer group* verhoogt het risico op agressief gedrag (Edmonson, 1998; Gibbs, 2010).

Naast risicofactoren ten aanzien van agressief gedrag, zijn er ook beschermde factoren bij preventie van asociaal gedrag en de ontwikkeling van prosociaal gedrag (Ince et al, 2013). Ze kunnen worden samengevat in de volgende categorieën:

- Competenties en gedrag
- Cognitieve vaardigheden
- Prosociale normen
- Actieve betrokkenheid en participatie
- Motivatie en attributiestijl
- Persoonlijke effectiviteit en positief zelfbeeld
- Erkenning en waardering voor positief gedrag
- Sociale binding
- Constructieve vrijetijdsbesteding
- Steun van belangrijke volwassenen in de omgeving

Aan te pakken factoren

Binnen de context van de training Sport en Gedrag II en rekening houdend met de doelgroep, richt deze training zich op meerdere genoemde beïnvloedbare factoren. Hierbij zijn zes subdoelen geformuleerd:

Factoren aangaande ‘invloed/steun van opvoeders’ en ‘invloed van vrienden’ komen in de training beperkt aan de orde. De training richt zich wel op het betrekken van ouders bij de interventie, maar niet op het versterken hun opvoedvaardigheden. Indien het agressieve gedrag van de jongere samenhangt met de opvoedvaardigheden van de ouders, dan is voor de ouders een uitgebreider traject (buiten de Halt-context) relevant. De invloed van de *peergroup* wordt in de training besproken, maar vaardigheden worden getraind in een individuele setting met de trainer. De invloed van de *peergroup* op het gedrag van jongeren is namelijk groot (o.a. Bruyninckx, 2003; Kohnstamm, 2009). Om deze invloed positief te kanaliseren zouden meer sessies nodig zijn. Bovendien is de interventie opgelegd aan een individu en niet aan een groep/team.

Verantwoording

De training Sport en Gedrag II richt zich op de genoemde beïnvloedbare actoren, op basis van de volgende theorieën: competentieontwikkeling; emotieregulatie; attributietheorie en locus of control; sociale leertheorie; metacognitieve kennis en vaardigheden; cognitieve gedragstherapie; sociale bindingstheorie.

Centraal uitgangspunt is ‘competentieontwikkeling’: jongeren kunnen prosociaal gedrag leren. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om competenties m.b.t. reflectie op situaties en eigen gedrag; fair play; omgaan met (opkomende) agressie; iets voor je omgeving én jezelf betekenen. Door ervaring op te doen in verscheidene situaties en deze te analyseren en daarop te reflecteren, kunnen jongeren hun competenties vergroten (Miller, 1990; Verschaffel et al., 2006; Dam et al., 2007; Tilkin et al., 2014).

Emotieregulatie is in de training een belangrijke te ontwikkelen competentie, waaraan alle subdoelen bijdragen. Gross en Thompson (2007) onderscheiden vijf emotieregulatiestrategieën. Deze komen in de training allemaal aan bod. Allereerst gaat het erom dat de jongere zich ervan bewust wordt dat hij een situatie niet hoeft aan te gaan. Verder wordt beoogd dat de jongere leert negatieve emoties minder intens te maken, zijn aandacht af te leiden, de betekenis van een situatie positief te veranderen, en zijn gedrag als reactie op een situatie te veranderen.

De overige genoemde theorieën betreffen niet de 'allesdoersnijdende' theoretische basis, maar zijn specifiek van toepassing bij een aantal onderdelen. Onderstaand wordt per subdoel aangegeven welke theorieën daarbij met name een rol spelen, en welke component van de training hierop is gericht.

Probleem: Ongewenst verbaal en/of fysiek agressief gedrag op en rond het voetbalveld, door jongeren van 12 tot 23 jaar

Aan te pakken factoren:
Zie vorige paragraaf

Subdoel ↓	Theoretische basis ↓		Trainingscomponent ↓
Jongere heeft kennis en inzicht in het vertoonde agressieve gedrag en de gevolgen daarvan Jongere heeft kennis en inzicht in sportief en onsportief gedrag	Attributietheorie en locus of control Sociale leertheorie	Subdoel: Jongere reflecteert op zijn kennis en ervaringen Theoretische basis: Metacognitieve kennis en vaardigheden Reflectie	Reconstructie gedrag (verbaal en/of fysiek geweld) & oriëntatie op pro sociaal, sportief gedrag Drie bijeenkomsten + opdrachten, onder begeleiding van Halt-medewerker
Jongere is zich bewust van het belang van excuus en kan op adequate wijze excuus aanbieden aan het slachtoffer	Attributietheorie en locus of control Sociale leertheorie		Excuus aanbieden Oefenen in deelstappen en vervolgens <i>face to face</i> excuus aanbieden, onder begeleiding van Halt-medewerker
Jongere is beter in staat om boosheid te herkennen en kan alternatief pro sociaal gedrag laten zien	Sociale leertheorie Metacognitieve kennis en vaardigheden Cognitieve gedragstherapie		Boosheidcontroletraining Acht individuele sessies à 45 minuten, onder begeleiding van een daarvoor gekwalificeerde trainer
Jongere handhaaft binding met de vereniging	Sociale bindingstheorie		Werkopdracht vereniging Twee tot acht dagdelen (afhankelijk van de duur schorsing), bij voorkeur bij eigen vereniging, onder begeleiding van een betrokkene van de vereniging

Doorsnijdende theoretische basis: competentieontwikkeling en emotieregulatie

Hieronder worden de trainingscomponenten nader verantwoord.

Reconstructie van gedrag en oriëntatie op pro sociaal, sportief gedrag

De jongere doorloopt drie bijeenkomsten met de Halt-medewerker. Door gesprekken, leeropdrachten en een zelftest krijgt de jongere meer inzicht in (on)sportief gedrag in het algemeen en dat van hemzelf in het bijzonder, oorzaakgevolgrelaties bij agressie, zijn eigen aandeel daarin, en zijn eigen bijdrage om tot een oplossing te komen. Attributietheorieën verklaren interne en externe attributie (o.a. Weiner, 1992; Bors, 2010; Dweck, 2012); Valcke (2007) spreekt over *locus of control*. Jongeren die zich schuldig maken aan crimineel gedrag schrijven oorzaken voor vervelende gebeurtenissen vaak toe aan factoren buiten zichzelf; zij hebben niet of beperkt het gevoel dat ze zelf in positieve zin invloed kunnen uitoefenen op de situatie. In de drie bijeenkomsten worden daarom denkpatronen/denkfouten van de jongere besproken en staat zijn eigen invloed op de situatie en een (andere) oplossing centraal.

De sociale leertheorie, ontwikkeld door Bandura, omschrijft dat gedrag wordt beïnvloed door bepaalde prikkels, externe bekrachtiging en mentale processen (Beek, 2012). Bij de bijeenkomsten met de Halt-medewerker wordt getracht het gedrag van de jongere te veranderen door met name denkprocessen te bevorderen en zelfsturing en zelfeffectiviteit te bevorderen. De andere trainingscomponenten richten zich ook op de overige aspecten van de sociale leertheorie.

Regelmatig komen ook andere contexten dan voetbal aan bod zoals gezin, school en vriendengroep. Hiermee wordt transfer van het geleerde naar verschillende leefgebieden beoogd. Betrokkenheid van ouders wordt gestimuleerd door hun bijdrage in het start- en eindgesprek, en door de inzet van een leeropdracht die de jongere eventueel (deels) samen met zijn ouders maakt.

Excuus aanbieden

De jongere biedt excuus aan het slachtoffer aan. Dit wordt vooraf geoefend met de Halt-medewerker, waarbij de jongere het gedrag leert door observeren/nadoen en externe bekrachtiging (Beek, 2012). Door het persoonlijke contact in het excuusgesprek kan de jongere zich minder distantiëren van de gevolgen van zijn daad. Dit is van belang om hem zijn invloedssfeer en bijdrage aan de situatie te laten inzien (Brickman et al., 1982; Valcke, 2007; Dweck 2012). Ook kan hij hiermee verantwoordelijkheid voor zijn gedrag nemen en zijn fout herstellen. Uit onderzoek (Ferberda et al., 2006) komt naar voren dat jongeren die hun excuus aanbieden aan het slachtoffer, na een Halt-afdoening minder en/of minder ernstige strafbare feiten plegen.

Boosheidscontroletraining (BCT)

Veel agressief gedrag binnen het jeugd amateurvoetbal komt voort uit onvermogen om doelen op een pro sociale manier te bereiken. De boosheidscontroletraining (BHCT) is erop gericht jongeren met onvoldoende impulsbeheersing vaardigheden te leren om hun boosheid/agressie beter te hanteren. De BHCT is gebaseerd op de aggression replacement training (ART). ART, ontwikkeld door Goldstein, Glick en Gibbs (1998), is een multimodale interventie met als grondslag de cognitieve gedragstherapie (o.a. Beck 1975, 1999). De werkzame principes van ART zijn het vergroten van pro sociale vaardigheden, het vergroten van het vermogen tot woedebeheersing en zelfcontrole, en het bevorderen van het niveau van moreel redeneren en handelen (Bleumer & Tiemissen, 2017). Ook in de BHCT staat de boosheidscontroleketen centraal: triggers; lichamelijke signalen; ontspanningstechnieken; geheugensteuntjes; vooruit denken; alternatief gedrag inzetten; zelfevaluatie (Bleumer et al., 2013). Aansluitend bij de sociale leertheorie (Beek, 2012) wordt in de BHCT gebruik gemaakt van de technieken voordoen, instructie en feedback. Hierbij staan situaties in het voetbal centraal, waaronder incidenten waarbij de jongere zelf betrokken was, maar ook situaties buiten het voetbal. De jongere moet bewust op deze situaties reflecteren. Dit draagt bij aan zijn metacognitieve kennis en vaardigheden (Vos & Vlas, 2000).

Werkopdracht vereniging

Met de werkopdracht wordt het in stand houden of bevorderen van een positieve binding met de vereniging/sport beoogd, zodat de jongere uiteindelijk weer kan deelnemen aan trainingen/wedstrijden. Sociale bindingen vormen een buffer tegen afwijkend sociaal gedrag (Hirschi, 1969; Bovenkerk & Leuw,

2007). Door de werkopdracht ontvangt de vereniging genoegdoening en kan de jongere laten zien dat hij zich positief kan inzetten. Bonta et al. (1983) troffen minder recidive en meer deelnemerstevredenheid aan bij jeugdige delinquenten aan een programma mét een werkstraf, dan bij deelnemers aan een programma zónder een werkstraf. Ferwerda et al. (2006) adviseren een duidelijke relatie tussen werkstraf en delict, dat is bij deze werkopdracht het geval.

Reflectie

Reflectie loopt als rode draad door de training. De jongere wordt uitgedaagd metacognitieve kennis en vaardigheden toe te passen zoals het stellen van persoonlijke doelen, analyseren van gedrag en conclusies trekken voor toekomstig gedrag. De reflectie-instrumenten die worden ingezet zijn geïnspireerd op de STAR(R)-methode en cirkel van Kortenhagen (2008). Tussentijds en bij afronding van de training wordt de balans opgemaakt: Waar stond ik? Waar sta ik nu? Wat heb ik geleerd? Wat betekent dat voor mijn gedrag in het voetbal én daarbuiten? Hoe/wat wil ik verder? Door reflectie als rode draad wordt de onderlinge samenhang van de componenten versterkt, de kans op het bereiken van resultaten in bewustwording en gedrag vergroot en de transfer naar nieuwe situaties bevorderd (Vos & Vlas, 2000).

4. Onderzoek

Onderzoek naar de uitvoering 2015

A. Duijvestijn P., & Scherders S., (2015). *Experimenteren met een educatieve straf in het voetbal.*

Evaluatie van training Sport en Gedrag. DSP-groep, Amsterdam.

B. Onderzoek

Het onderzoek betreft een kwalitatieve procesevaluatie.

In het onderzoek zijn telefonische interviews afgenomen bij drie groepen:

1. Experimentele groep: jongeren die deel hebben genomen aan de training Sport en Gedrag I, n=5;
2. Controlegroep: jongeren die een schorsing opgelegd kregen, n=5;
3. Weigeraars: jongeren die het aanbod van een training Sport en Gedrag I hebben geweigerd, n=5.

De telefonische interviews hebben op drie verschillende momenten (voorafgaand aan de training, kort na de training en twee maanden na afloop) plaatsgevonden. Voor de experimentele groep is er gesproken met jongere, ouder(s), trainer en Halt-medewerkers. Voor de controlegroep is er gesproken met jongere en trainer. Daarnaast zijn medewerkers van het KNVB-district geïnterviewd over de werkwijze.

C. Resultaten

Uitvoering volgens plan

Het algemene beeld dat de Halt-medewerkers schetsten is dat de verschillende trajecten positief zijn verlopen. Het startgesprek en de zelftest werden uitgevoerd zoals beoogd. Het opstellen van de gedragscode bleek soms lastiger. Twee van de vijf deelnemers kwamen hier niet uit en twee anderen hadden meer tijd nodig (1,5 uur i.p.v. 1 uur). Maar uiteindelijk is het alle deelnemers met hulp van de Halt-medewerker wel gelukt. Daarnaast is het niet in alle gevallen tot excuusgesprekken met slachtoffers gekomen.

Bereik

Een kwart van de jongeren, die de training kreeg aangeboden, ging in op het voorstel. De beoogde respons lag hoger. Driekwart koos er voor om de opgelegde schorsing 'gewoon' volledig uit te zitten. Daarvoor werden twee redenen gegeven: ondervraagden vonden de training te zwaar voor de overtreding die is begaan en dat de nieuwe interventie nog onvoldoende ingebed is in de organisatie van de KNVB.

Waardering en ervaring

Deelnemers, ouders en bij de uitvoering betrokken Halt-medewerkers waren positief over de training. Vooral de zelftest (Wat voor voetballer ben ik?), de reconstructie van het incident en het reflecteren aan de hand van concrete beelden van ongewenst gedrag in het voetbal werden hoog gewaardeerd. Deze onderdelen leverden veel gespreksstof op en droegen ertoe bij dat jongeren zich bewuster werden van hun (onsportieve) gedrag op en rond het voetbalveld, de gevolgen daarvan en de mogelijkheden om sportiever gedrag te laten zien.

Succes- en faalfactoren

Jongeren die in de pilot kozen voor deelname aan de training, bleken al over enige mate van zelfinzicht te beschikken. Onder de weigeraars daarentegen bevonden zich jongeren die al eerder verbaal en fysiek geweld hadden laten zien. Hun reacties getuigden van minder inzicht in hun gedrag en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer en bijvoorbeeld het sportklimaat. In deze groep zaten de zogeheten 'logische overtreders': jongeren die te boek staan als enigszins agressief en behept met een kort lontje. Zij hebben bovendien de neiging om hun rol in het incident te bagatelliseren: de schorsing vonden zij onterecht en/of te hoog en van deelname aan de Training Sport & Gedrag zagen zij af omdat ze die maatregel niet in verhouding vonden staan tot hun vergrijp.

Voor de uiteindelijke deelnemers aan de Training Sport & Gedrag speelde dit veel minder. Zij toonden zich beduidend schuldbeuwer en stonden meer acceptierend tegenover hun straf.

Onderzoek naar de uitvoering 2017

A. Duijvestijn P. & Deelen, I., (2017). *Training Sport en Gedrag: levenslessen voor risicjongeren. Voetbal als aangrijpingspunt voor gedragsverandering: Evaluatie Training Sport & Gedrag I & II: 2016-2017*. DSP-groep, Amsterdam.

B. Onderzoek

Deze evaluatiestudie betreft een 1-meting van de Training Sport en Gedrag I en een 0-meting van de training Sport en Gedrag II.

Voor de 1-meting van de training Sport en Gedrag I is een kwantitatieve meting door middel van online vragenlijsten gedaan onder jongeren en Halt-medewerkers. De vragenlijsten voor jongeren zijn op twee momenten afgenomen. Voorafgaand aan de training en direct na afloop. Hierbij was de omvang $n=126$, respectievelijk $n=87$. Halt-medewerkers zijn ondervraagd direct na afloop van de training. In deze groep was de respons 75. Aanvullend aan deze metingen zijn er vier interviews afgenomen onder Halt-medewerkers.

Voor de 0-meting van de training Sport en Gedrag II heeft een kwalitatieve procesevaluatie plaatsgevonden, vooral gericht op het achterhalen van kritische succesfactoren, ervaringen, duurzaamheid en reikwijdte van resultaten.

Daartoe zijn gesprekken gevoerd met jongeren ($n=7$), ouders ($n=5$) en voetbaltrainers ($n=5$). Verder heeft een verdiepend focusgroepsinterview plaatsgevonden met de Halt-medewerkers ($n=3$) die de jongeren hebben begeleid. Daarnaast zijn tuchtrechters, tuchtrechtcommissieleden en KNVB-medewerkers tuchtzaken geïnterviewd.

C. Resultaten

Uitvoering volgens plan

Uit de evaluatie blijkt dat relatief weinig jongeren de Training Sport en Gedrag II krijgen aangeboden, namelijk 21 procent van de jongeren die hiervoor in aanmerking zouden komen.

Bereik

Met deze training wordt een groep jongeren bereikt die niet alleen op het voetbalveld, maar ook op andere vlakken (school, buurt, thuis) tegen problemen aanlopen. Circa een derde heeft eerder een uitsluiting of schorsing gehad en eveneens bijna een derde is in aanraking geweest met de politie. Vrijwel altijd gaat het om betrokkenheid bij een vechtpartij als gevolg van natrappen. Soms is daarnaast ook sprake van geweld of bedreiging van de scheidsrechters.

Deelnemers zijn tussen 15 en 19 jaar oud. Het onderwijsniveau varieert: er zijn deelnemers op vmbo-basisberoeps- en MBO-niveau, maar ook jongeren die een Hbo-opleiding volgen. Enkele deelnemers zitten niet meer op school en werken.

Waardering en ervaring

Zonder uitzondering berichtten deelnemers, hun ouders, trainers, Halt-medewerkers en betrokkenen bij het tuchtrecht positief over de Training Sport en Gedrag II. Ze vonden de training zinvol en goed in elkaar zitten. Jongeren en ouders waren vooral erg te spreken over de Halt-medewerkers. Hun deskundigheid en communicatieve vermogen werden dan ook hoog gewaardeerd.

Succes en faalfactoren

- De toegevoegde waarde van de Trainingen Sport en Gedrag is het grootst bij de zogeheten 'logische overtreders': heetgebakerde jongeren die vaker tegen problemen aanlopen op of buiten het voetbalveld. Ook 'incidentele overtreders' – jongeren die zich eenmalig hebben laten provoceren – hebben er baat bij, maar omdat zij doorgaans al over meer zelfinzicht en reflectief vermogen beschikken is het effect bij hen kleiner. Training Sport en Gedrag I en II sorteren dezelfde soort effecten (zie boven), maar bij Training II zijn die effecten logischerwijs diepgaander en sterker. Dit is in lijn met het verschil in intensiteit en duur van de beide trainingen.

- Het contact tussen jongere (plus ouders) en Halt-medewerker vormt de basis van de training. De inhoudelijke onderdelen van de trainingen zijn daar ondersteunend aan. De Halt-medewerkers blijken in staat om, door inzet van motivationele gesprekstechnieken, bij vrijwel iedereen wel een snaar te raken; dus óók bij jongeren die aanvankelijk weinig motivatie toonden.
- Maatwerk is cruciaal. Iedere deelnemer heeft wat anders nodig en het is aan de Halt-medewerkers om de juiste accenten te leggen: door onderdelen over te slaan, elementen toe te voegen en meer of juist minder focus te leggen op bepaalde deelaspecten. De Halt-medewerkers blijken in de praktijk van de trainingen heel goed aan te sluiten bij de leeftijd, het niveau, de kennis, de ervaring, de behoeften, de leerstijl en het karakter van iedere deelnemer.

Onderzoek naar de training 2023

A. Loon, D. van, Mukhtar, F., & Zwinnen, S. (2023). Tot tien tellen: Evaluatie trainingen Sport & Gedrag. Amsterdam: Kennisland.

B. Onderzoek

Dit evaluerende onderzoek bestaat uit kwalitatieve en kwantitatieve onderdelen.

Voor het kwalitatieve deel heeft Kennisland gesprekken gevoerd met vijf jongeren die Sport en Gedrag I/II hebben doorlopen en hun trainers. Van hen volgde er een Sport en gedrag I en vier volgden Sport en Gedrag II, bestaande uit Sport en Gedrag I aangevuld met Boosheidscontroletraining.

Voor het kwantitatieve deel is online een vragenlijst uitgezet voor alle jongeren die Sport en Gedrag I/II hadden doorlopen in de voorgaande jaren. Van hen vulden 53 jongeren (51 jongeren en 2 meisjes) de online vragenlijst in (66% Sport en Gedrag I, 34% Sport en Gedrag II). De leeftijd van deze jongeren varieerde van 13 tot en met 22 jaar (gemiddelde leeftijd 17 jaar). In totaal had 96.2% de training succesvol afgerond.

Het onderzoek is uitgevoerd om meer zicht te krijgen op de effectiviteit van de training, zoals ervaren door de deelnemende jongeren en hun omgeving. De hoofdvraag van het onderzoek was dan ook wat de training had opgeleverd voor de jongeren en hun omgeving.

C. Resultaten

Waardering en ervaring

De meeste jongeren kijken positief terug op de training. Ze gaven hierbij aan zich meer bewust te zijn van hun gedrag op het voetbalveld.

Uit het kwalitatieve onderzoeksdeel blijkt dat de meeste jongeren voorafgaand aan de training weinig tot geen verwachtingen hadden van de training. De reden voor het volgen van de training was voor de meesten het verkrijgen van vermindering van de schorsingsduur.

De meeste jongeren gaven aan van Sport en Gedrag I/II geleerd te hebben. Zo gaven ze aan handvatten te hebben gekregen om rustig te blijven, hun boosheid beter te controleren en dit ook vaker op het voetbalveld toe te passen.

Een klein deel van de jongeren gaf aan naast de vermindering van de schorsingsduur niet zoveel te hebben gehad aan de training. Sommigen gaven aan direct na het incident al spijt te hebben gehad en zich meteen bewust te zijn geweest van het eigen gedrag. Zij volgden de training vooral om snel weer te kunnen voetballen met hun team.

Sommige jongeren gaven aan dat de behandelde casussen beter aan zouden kunnen sluiten op hun eigen situatie en noemden hiervoor de overeenkomst met het eigen incident en het materiaal, dat volgens sommigen gericht was op een jongere doelgroep.

De rol van de trainer van Halt werd door de jongeren tijdens de gesprekken beoordeeld als erg belangrijk. Zij gaven veelal aan de Halt-trainer een fijne gesprekspartner te vinden, die hen in hun waarde liet en naast hen kwam staan in plaats van te vertellen wat ze moesten veranderen. Over het algemeen hadden ze een goede vertrouwensband opgebouwd met de trainer, wat ervoor zorgde dat ze zich gehoord en begrepen voelden. Hierdoor kon er tijdens de training verder gekeken worden dan alleen naar het incident op het veld. Diverse onderwerpen uit hun leven konden besproken worden – zonder beoordeeld te worden – hetgeen volgens de jongeren van grote meerwaarde was.

Zo mogelijk werd ook een naaste van de jongeren gesproken. De gesproken naasten gaven aan positief te zijn over de training en positieve gedragsverandering te zien. Ze benoemden dat de jongeren zich na de training rustiger gedroegen op het voetbalveld en ze waren ervan overtuigd dat de training ook buiten het voetbal positieve effecten teweeg bracht.

Aanbevelingen

- Jongeren gaven aan voorafgaand aan de training weinig tot geen verwachtingen van de training te hebben. Geef jongeren nog voordat wordt gekozen voor de training meer informatie over Halt en de training (doel, werkwijze, beoogde resultaten).
- Sommige jongeren vinden dat de inhoud van de training beter kan aansluiten bij hun eigen context. Bied de mogelijkheid voor meer maatwerk door meer lesstof achter de hand te hebben en de trainer te laten selecteren wat het beste aansluit bij de leeftijd, het opleidingsniveau, de leefwereld en de achtergrond van de jongere.
- Naar aanleiding van de gesprekken met de jongeren volgt tenslotte de aanbeveling om eventueel meer in te zetten op preventie en teamdynamiek. Door preventief aan teams waarbij agressie vaker voorkomt trainingen aan te bieden kunnen meer jongeren worden bereikt en kan wellicht nog meer recht worden gedaan aan de complexiteit van ouderschap.

5. Samenvatting werkzame elementen

De interventie Sport en Gedrag II richt zich op het voorkomen van ongewenst (verbaal en/of fysiek) agressief gedrag op en rond het voetbalveld. Bij spelers die dit soort gedrag hebben vertoond voorkomen we recidive door bewustwording van het gedrag en de gevolgen daarvan, het versterken van vaardigheden en het handhaven van de binding tussen de speler en de vereniging.

Inhoudelijke elementen

- Inzicht in eigen gedrag: Door gesprekken en opdrachten over de overtreding, (on)sportief gedrag en een zelftest krijgt de jongere meer inzicht in (on)sportief gedrag in het algemeen en dat van hemzelf in het bijzonder.
- Denkfouten m.b.t. attributies opsporen: Denkpatronen/denkfouten van de jongere over de eigen invloed op de situatie en een (andere) oplossing worden opgespoord en aangepakt.
- Zelfsturing en zelfeffectiviteit: In de bijeenkomsten met de Halt-medewerker wordt getracht het gedrag van de jongere te veranderen, door (denken over) zelfsturing en zelfeffectiviteit te bevorderen.
- Consequenties van het agressieve gedrag laten ervaren: In het excuusgesprek wordt de jongere geconfronteerd met de consequenties van zijn gedrag en kan hij zijn fout (deels) herstellen.
- Emotieregulatie: De boosheidscontroletraining is gericht op de onderdelen van de boosheidscontroleketen en leidt tot het beter hanteren van boosheid/agressie.
- Gedragsoefening: Door in de boosheidscontroletraining instructie/demonstratie te krijgen m.b.t. het nieuwe gedrag, herhaaldelijk oefenen en feedback maakt de jongere zich dit gedrag eigen.
- Werkopdracht: Het uitvoeren van deze opdracht binnen de vereniging zorgt voor binding van de jongere en genoegdoening bij de vereniging.
- Transfer training: Tussentijds en aan het eind wordt de balans opgemaakt van de (leer)resultaten. Dit bevordert transfer van het geleerde naar nieuwe situaties.
- Modelling: De Halt-medewerker en de trainer van de boosheidscontroletraining staan model voor het toepassen van de nieuwe kennis en vaardigheden.

Praktische elementen

- Gebruik maken van verschillende materialen om de boodschap over te brengen, passend bij verschillende leerstijlen. Zoals: leeropdrachten, foto's en video's, gesprekken en oefening.
- De interventie wordt uitgevoerd door goed getraind personeel.
- Goede relatie tussen begeleider van de training en jongere.
- Individueel en op maat.

6. Aangehaalde literatuur

- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Barriga, A. Q., Hawkins, M. A. & Camelia, C. R. T. (2008). Specificity of cognitive distortions to antisocial behaviours. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 18, 104-116.
- Beck, A.T. (1975). *Cognitive Therapy and the Emotional Disorders*. New York: International Universities Press.
- Beck, A.T. (1999). *Prisoners of Hate: The Cognitive Basis of Anger, Hostility, and Violence*. New York: HarperCollins Publishers.
- Beek, P.J. (2012). Nieuwe, praktisch relevante inzichten in techniektraining: Motorisch leren: het belang van observeren en nadoen (deel 8). *Sportgericht*, 4, 6-11.
- Bleumer, P., Kassenaar, F. & Tiemissen, T. (2013). *Handboek Boosheidscontrole*. Eindhoven: Stichting Werken met Goldstein.
- Bleumer, P. & Tiemissen, T. (2017). *Justitiële interventies.nl: Interventie Agression Replacement Training (ART)*. Binnengehaald: 26 oktober 2018 van www.justitieinterventies.nl
- Bonta, J.L., Boyle, L., Motiuk, L.L. & Sonnichsen (1983). Restitution in correctional halfway houses: Victim satisfaction, attitudes and recidivism. *Canadian Journal of Criminology*, 20, 140-152.
- Bors, G. & Stevens, L. (2010). *De gemotiveerde leerling*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu/Garant.
- Bovenkerk, F. & Leuw, E. (2007). *Criminologische kennis en de toepasbaarheid daarvan: De wetenschappelijke benadering van criminaliteit: interventie- en preventiestrategieën*. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC.
- Brickman, P., Rabinowitz, V.C., Karuzi, J., Coates, D., Cohn, E., Kidder, L. (1982). Models of helping and coping. *American Psychologist* (37)4, 368-384.
- Bruyninckx, W. (2003). Oppositioneel, opstandig en antisociaal gedrag bij pubers. *Psychopraxis* 5, 122-126.
- Crick, N. & Dodge, K. (1994). A review and reformulation of social information processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115, 74-101.
- Crone, E.A. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, 636-650.
- Dam, G. ten & Volman, M. (2007). Educating for adulthood or for citizenship: social competence as an educational goal. *European Journal of Education*, 42(2), 281-298.
- Dishion, T.J., McCord, J. & Poulin, F. (1999). 'When interventions harm: Peer groups and problem behavior', *American Psychologist*, 54(9), 755-764.
- Dodge K.A. & Coie, J.D. (1987.) Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of personality and Social Psychology*, 53, 1146-1158.
- Duijvestijn, P. (2013). Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van voetbalgeweld, *Politie & Wetenschap*, gedownload op 2/8/2017 van www.politieenwetenschap.nl.

- Duijvestijn P. & Deelen, I., (2017). *Training Sport en Gedrag: levenslessen voor risicjongeren. Voetbal als aangrijpingspunt voor gedragsverandering: Evaluatie Training Sport & Gedrag I & II: 2016-2017*. Amsterdam: DSP-groep.
- Duijvestijn, P. & Deelen, I., (2017). *Wie de controle verliest is de verliezer*. Amsterdam: DSP-groep.
- Dweck, C. S. (2012). *Mindset: How you can fulfil your potential*. London: Constable & Robinson Ltd.
- Edmonson, H. M. & Bullock, L. M. (1998). Youth with aggressive and violent behaviors: Pieces of a puzzle. *Preventing School Failure*, 42(3), 135-142.
- Ferwerda, H., Leiden, I.M.G.G. van, Arts, N.A.M. & Hauber, A.R. (2006). *Halt: Het alternatief? De effecten van Halt beschreven*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Gibbs, J.C. (2010). *Moral development and reality: Beyond the theories of Kohlberg and Hoffman* (2nd edition). New York: Pearson Allyn & Bacon.
- Goldstein A.P., Glick, B. & Gibbs, J.C., (1998). *Aggression Replacement Training: A Comprehensive Intervention for Aggressive Youth (revised edition)*. Champaign IL: Research Press.
- Gross, J.J. & Thompson, R.A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. In J.J. Gross (red.). *Handbook of emotion regulation* (p. 3–24). New York: Guilford Press.
- Gubbels, J., Assink, M. & Put, C.E. van der (2023). *Protective factors for antisocial behavior in youth: What is the Meta-Analytic Evidence?*. *Journal of Youth and Adolescence*.
<https://doi.org/10.1007/s10964-023-01878-4>
- Helm, P. van der, Matthys, W., Moonen, X., Giesen, N., Heijde, E.S. van der, & Stams, G.J.J.M. (2013). Measuring inappropriate responses of adolescents to problematic social situations in secure institutional and correctional youth care: A validation study of the TOPS-A. *Journal of Interpersonal Violence*, 28, 1579-1595.
- Hirschi, T.W. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hoeve, M., Dubas, J.S., Eichelsheim, V.I., Laan, P.H. van der, Smeenk, W. & Gerris, J.R. (2009). The relationship between bad parenting and delinquency: a meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* (37)6, 749-775.
- Hoeve, M., Stams, G.J.J.M., Put, C.E. van der, Dubas, J.S., Laan, P.H. van der, & Gerris, R. M.. (2012) A meta-analysis of attachment and juvenile delinquency. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 771-785.
- Ince, D., Yperen, T. van, Valkestijn, M. (2013). *Top tien positieve ontwikkeling jeugd – Beschermende factoren in opvoeden en opgroeien*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- KNVB (2023). *Handleiding Tuchtzaken Amateurvoetbal seizoen 2023/'24*.
[KNVB, handleiding Tuchtzaken Amateurvoetbal seizoen 2023/'24](#).
- Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie - De puberjaren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Koot, H.M., Oosterlaan, J., Jansen, L.M., Neumann, A., Luman, A., & Lier, P.A.C. van (2008). Individual factors. In R. Loeber, N.W. Slot, P.H. van der Laan & M. Hoeve (eds.). *Tomorrow's criminals – The development of child delinquency and effective interventions* (p. 75-89). Farnham: Ashgate Publishing.
- Korthagen, F. & Lagerwerf, B. (2008). *Leren van binnenuit: Onderwijsontwikkeling in een nieuwe tijd*. Soest: Nelissen.
-

- Loon, D. van, Mukhtar, F., & Zwinnen, S. (2023). *Tot tien tellen: Evaluatie trainingen Sport & Gedrag*. Amsterdam: Kennisland.
-
- Lösel F, & Farrington, D.P (2012). Direct protective and buffering protective factors in the development of youth violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2), 68–83. doi: 10.1016/j.amepre.2012.04.029.
- Lucassen e.a. (2012); Van der Werff & Van Kalmthout (2012) in “*Excessief geweld op en om de voetbalvelden*”.
- Miller, G.E. (1990). The assessment of Clinical Skills/Competence/Performance. *Academic Medicine*, 65 / 9, S63-S67.
- Ministerie van VWS (2011). *Uitwerking Actieplan ‘Naar een veiliger sportklimaat*, gedownload op 2/8/2017 van rijksoverheid.nl.
- Orobio de Castro, B., Veerman, J. W., Koops, W., Bosch, J. D., & Monshouwer, H. J. (2002). Hostile attribution of intent and aggressive behavior: A meta-analysis. *Child Development*, 73, 916-934.
- Palmer, E.J. & Hollin, C.R (1996). Sociomoral reasoning, perceptions of own parenting and self-reported delinquency. *Personality and Individual Differences*, 21, 175-182.
- Patterson, G.R., Reid, J.B. & Dishion, T.J. (1992). *Antisocial boys: A Social interactional approach*. Eugene, OR: Castalia.
- Ploeg, van der, J.D. (2009). *Agressie. Ontstaan, ontwikkelingen en oplossingen*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Prinzie, P., Schenk, J. & Naber, F. (2017). Antisociaal gedrag bij kinderen en jeugdigen. In M. van IJzendoorn & L. van Rosmalen (red.). *Pedagogiek in beeld* (p. 241-252). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Put, C. van der, Assink, M., Bindels, A., Stams, G.J. & Vries, S. de (2013). *Effectief vroegtijdig ingrijpen: Een verkennend onderzoek naar effectief vroegtijdig ingrijpen ter voorkoming van ernstig delinquent gedrag*. Binnengehaald 29 september 2014 van <http://www.wodc.nl/>.
- Smeets, K.C. (2017). *Subtyping aggression and predicting cognitive behavioral treatment response in adolescents. What works for whom?* Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Spanjaard, H., Noom, M., Vinkenvleugel, M., Verdonk, M. & Bijl, B. (2009). *Halt effectiever. Theoriehandleiding Halt-afdoening*. Verkrijgbaar bij de opleiding. Amsterdam: PI Research.
- Tilkin, G. & Paulus, M. (red.) (2014). Educational planning and competence based learning. In *GINCO Tools & training for international course development and delivery*. Bilzen: Landcommanderij Alden Biesen.
- Tönis, I. (2016). *Theoretische onderbouwing training Sport en Gedrag II*. Leiden: PLATO, Universiteit Leiden.
- Valcke, M. (2007). *Onderwijskunde als ontwerpwetenschap*. Gent: Academia Press.
- Verschaffel, L., Corte, E. de & Elen, J. (2006) Competenties ontleed. In H. van Hout, G. ten Dam, M. Miranda, C. Terlouw & J. Willems (red.). *Vernieuwing in het hoger onderwijs. Onderwijskundig handboek*. Assen: Van Gorcum.
- Vos, H. & Vlas H. (2000). *Reflectie en actie*. Dinkelinstituut: Universiteit Twente.
- Weiner, B. (1992). *Human Motivation: Metaphors, theories, and research*. London: Sage.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

